

Επιστημονική επικοινωνία & Ανοικτή Πρόσβαση

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ
ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΛΥΣΕΙΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Επιστημονική επικοινωνία (Scholarly communication)

Τι είναι;

«το σύστημα μέσω του οποίου η **έρευνα** και άλλα επιστημονικά έργα **δημιουργούνται, αξιολογούνται ποιοτικά, διαχέονται στην επιστημονική κοινότητα και διατηρούνται** για μελλοντική χρήση»

(Association of Research Libraries, 2006)

Δηλαδή,

τα **μέσα** που χρησιμοποιούν τα εμπλεκόμενα άτομα στην ακαδημαϊκή έρευνα (καθηγητές, ερευνητές κλπ) για να **ενημερώνουν** τους ομοτέχνους τους, επίσημα ή ανεπίσημα, για την **έρευνα** που πραγματοποιούν ή έχουν ολοκληρώσει

Επιστημονική επικοινωνία: Μέσα δημοσίευσης

Πως γίνεται;

Οι ακαδημαϊκοί συγγραφείς επικοινωνούν /δημοσιεύουν τις ιδέες και την έρευνα τους με:

- **Συγγραφή** βιβλίων και άρθρων περιοδικών,
- **Παρουσίαση** ανακοινώσεων σε συνέδρια,
- **Υποβολή** αναφορών (working papers) για την εκπλήρωση υποχρεώσεων,
- **Δημιουργία** και συντήρηση ιστοσελίδων (web sites) για την ακαδημαϊκή και ευρύτερη κοινότητα,
- **Αλληλογραφία** μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email) και ηλεκτρονικών λιστών.

(ODLIS-Online Dictionary for Library and Information Science)

Ηλεκτρονική δημοσίευση: Νέοι τρόποι

Πως;

Το **Διαδίκτυο** και οι δυνατότητες του προσφέρει στους ακαδημαϊκούς συγγραφείς την **ευχέρεια** ώστε τα αποτελέσματα των ερευνών τους να είναι **διαθέσιμα** σε όλους πέρα από τοπικές, χρονικές και πολιτισμικές **δεσμεύσεις**.

Ηλεκτρονική δημοσίευση: Προκλήσεις

Γιατί;

Η **ανάπτυξη** και επέκταση του **Διαδικτύου** σίγουρα έδωσε **ώθηση** στην επιστημονική δημοσίευση και στη **διάχυση** της επιστημονικής γνώσης γενικότερα, συγχρόνως, όμως, η εμφάνιση επιπρόσθετων **εξελίξεων** στην εμπορική εκδοτική δραστηριότητα (η συγχώνευση εκδοτικών οίκων, το υψηλό κόστος των ακαδημαϊκών περιοδικών και οι τρόποι τιμολόγησής τους), **οδήγησαν** τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και την ακαδημαϊκή κοινότητα στη λεγόμενη κρίση των τιμών των περιοδικών **“serials crisis”**.

(Bergman, 2006)

Ηλεκτρονική δημοσίευση: Βιβλιοθήκες

Serial crisis

Η **διάθεση** των ηλεκτρονικών **περιοδικών** μέσω της παραδοσιακής εκδοτικής διαδικασίας και η **αγορά** τους, στη συνέχεια, από τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες κοστίζει παρά πολύ. Οι βιβλιοθήκες έχουν αρχίσει λόγω οικονομικών δυσχερειών να **αδυνατούν** να καλύψουν τις συνεχώς αυξανόμενες οικονομικές απαιτήσεις των συνδρομών σε αυτά τα περιοδικά. Ως αποτέλεσμα ένα σημαντικό μέρος της επιστημονικής παραγωγής **να μην είναι διαθέσιμο** σε όλους τους ερευνητές και τους αναγνώστες γενικότερα.

Ηλεκτρονική δημοσίευση: Κρίση

Το σύστημα δεν λειτουργεί πια

Το **παραδοσιακό** σύστημα λειτουργίας της επιστημονικής επικοινωνίας εμφανίζει συμπτώματα πίεσης και κρίσης καθώς έχει γίνει πάρα **πολύ δαπανηρό** για την **ακαδημαϊκή κοινότητα** που στηρίζει.

(ALA, 2006)

Οι **συγγραφείς** τείνουν να **επικοινωνούν μόνο** με τους τυχερούς εκείνους ομότεχνους τους που μπορούν, να αποκτήσουν ή **έχουν δικαίωμα πρόσβασης** στις εργασίες **ΤΟΥΣ**.

(CreateChange, 2003)

Ανοικτή Πρόσβαση

Εναλλακτικό σύστημα δημοσίευσης

Η λύση στους περιορισμούς του παραδοσιακού συστήματος δημοσίευσης σε ηλεκτρονικά περιοδικά φαίνεται να είναι η κίνηση της **Ανοικτής Πρόσβασης (Open Access)**

Βασικά οφέλη Ανοικτής Πρόσβασης:

- ο Μείωση των πιθανοτήτων της περιττής επανάληψης στην ερευνητική δραστηριότητα, αφού τα ερευνητικά αποτελέσματα γίνονται περισσότερο ευρέως γνωστά,
- ο Αύξηση της ανατροφοδότησης από τους επιστήμονες που εργάζονται σε παράλληλους τομείς,
- ο Αύξηση των ευκαιριών για νέα ερευνητική δραστηριότητα που διαμορφώνεται πάνω στην παρελθούσα,
- ο Ενίσχυση της δυνατότητας για εξαγωγή κειμένων (text mining) και πλήρης ενσωμάτωσης τους στα χωρίς περιορισμούς περιβάλλοντα επιστημονικών πληροφοριών,
- ο Αύξηση των βιβλιογραφικών παραπομπών των συγγραφέων,
- ο Βελτίωση της δημόσιας αντίληψης για την επιστημονική έρευνα καθώς τα ερευνητικά αποτελέσματα είναι ευρύτερα προσβάσιμα,
- ο Βελτίωση της εμπειρίας εκμάθησης των σπουδαστών καθώς τα ερευνητικά αποτελέσματα γίνονται πιο προσιτά (Voss, 2006).

Παράλληλα, η Ανοικτή Πρόσβαση έχει τη δυνατότητα να μειώσει τις τεράστιες δαπάνες από το εκδοτικό σύστημα και να ενσωματώσει το νέο καθεστώς πρώτιστα για τις εκδόσεις μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και μπορεί να επιστρέψει τα υπερβολικά κέρδη πίσω στην ερευνητική κοινότητα (Esposito, 2004).

Ανοικτή Πρόσβαση: Ορισμός

Τι είναι;

“Ο/οι **συγγραφείς** της Ανοικτής Πρόσβασης **χορηγούν** σε όλους ένα ελεύθερο/παγκόσμιο **δικαίωμα πρόσβασης, χρήσης, διανομής και αντιγραφής** των δημοσιευμένων έργων τους”

(IFLA, 2004)

“Η Ανοικτή Πρόσβαση είναι η **ελεύθερη**, άμεση, διαρκής και **απαλλαγμένη από τέλη** και τους περισσότερους περιορισμούς πνευματικών δικαιωμάτων διαδικτυακή πρόσβαση σε ψηφιακό ακαδημαϊκό και επιστημονικό περιεχόμενο. Οι αναγνώστες μπορούν να χρησιμοποιούν **ελεύθερα** το διατιθέμενο υλικό για **ερευνητικούς, εκπαιδευτικούς και άλλους σκοπούς.**”

(openaccess.gr)

Ανοικτή Πρόσβαση: Συλλογές

Οι συλλογές των **τεκμηρίων** της Ανοικτής Πρόσβασης, αποτελούνται από **ελεύθερα, ηλεκτρονικά (on-line) άρθρα**, τα οποία προέρχονται από επιστημονικά περιοδικά με κρίση (peer-reviewed) και από πρακτικά συνεδρίων ή από τεχνικές αναφορές, διατριβές και άλλες εργασίες (π.χ. working papers).

Η **πλειοψηφία** αυτών των δημοσιεύσεων παρέχεται χωρίς **περιορισμούς άδειας χρήσης** τους στους αναγνώστες και μπορούν να χρησιμοποιηθούν **για έρευνα, εκπαίδευση ή άλλους σκοπούς**.

Ανοικτή Πρόσβαση:

Bethesda Statement on Open Access Publishing

Τι συστήνεται

Ένα δημοσιευμένο τεκμήριο (1) Ανοικτής Πρόσβασης, σύμφωνα με την Bethesda Statement on Open Access Publishing, θα πρέπει να τηρεί τους εξής όρους:

- Οι συγγραφείς και οι κάτοχοι των πνευματικών δικαιωμάτων παρέχουν σε όλους τους χρήστες παγκοσμίως, δικαίωμα ελεύθερης, απρόσκοπτης, διαρκούς πρόσβασης στο τεκμήριο, την άδεια να αντιγράψουν, χρησιμοποιούν, μεταδίδουν και παρουσιάζουν την δουλειά δημοσίως και να δημιουργούν και κυκλοφορούν παράγωγες εργασίες σε οποιοδήποτε ψηφιακό μέσο για οποιοδήποτε υπεύθυνο σκοπό, με την κατάλληλη δήλωση - απόδοση της δημιουργίας – συγγραφής (2), καθώς επίσης και την άδεια να αναπαράγουν σε μικρούς αριθμούς έντυπα αντίγραφα για προσωπική χρήση.
- Μια ολοκληρωμένη έκδοση της εργασίας (τεκμηρίου) και όλα τα συμπληρωματικά στοιχεία, συμπεριλαμβανομένου και ενός αντιγράφου της άδειας όπως περιγράφηκε στην προηγούμενη.

1. Ένα τεκμήριο Ανοικτής Πρόσβασης μπορεί να είναι μια ατομική εργασία, όχι απαραίτητα δημοσιευμένο σε περιοδικά ή εκδότες.

2. Τα πρότυπα μιας κοινότητας, παρά οι νόμοι πνευματικών δικαιωμάτων, θα συνεχίσουν να παρέχουν το μηχανισμό για την επιβολή της κατάλληλης απόδοσης και της αρμόδιας χρήσης της δημοσιευμένης εργασίας, όπως τώρα.

Ανοικτή Πρόσβαση:

Budapest Open Access Initiative (BOAI)

Τι συστήνεται

1. **Αυτό-αρχειοθέτηση (Self-archiving).** Οι συγγραφείς, μέσω αυτής της διαδικασίας, μπορούν να υποβάλουν (deposit) τα άρθρα τους τύπου preprint (δηλαδή, άρθρα που δεν έχουν υποστεί διαδικασία αξιολόγησης από κριτές) και τύπου postprint (δηλαδή, άρθρα που έχουν περάσει από διαδικασία αξιολόγησης και έχουν κριθεί κατάλληλα προς δημοσίευση) σε ανοικτές βάσεις βιβλιογραφικών δεδομένων, σε θεματικές ψηφιακές συλλογές, σε ιδρυματικά ή θεματικά αποθετήρια ή στον προσωπικό τους Διαδικτυακό τόπο. Η στρατηγική αυτή έγινε γνωστή και ως **Green Road to Open Access (Πράσινος Δρόμος)**.
2. **Περιοδικά Ανοικτής Πρόσβασης (Open Access Journals).** Πρόκειται για δημοσίευση σε ηλεκτρονικά περιοδικά ελεύθερα προσβάσιμα από όλους χωρίς χρέωση που εκδίδονται είτε από τους παραδοσιακούς εκδοτικούς οργανισμούς, είτε από τους αποκλειστικούς εκδότες Ανοικτής Πρόσβασης ή από εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης συμπεριλαμβανομένων ιδρυμάτων και κυβερνητικών οργανισμών που χρηματοδοτούν την έρευνα, των πανεπιστημίων κλπ. Η στρατηγική αυτή έγινε γνωστή και ως **Gold Road to Open Access (Χρυσός Δρόμος)**.

Ανοικτή Πρόσβαση: Σύνδεσμοι

Πρωτοβουλίες, πολιτικές

Bethesda Statement on Open Access Publishing

<http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm#definition>

Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities

<http://openaccess.mpg.de/Berlin-Declaration>

http://openaccess.mpg.de/67671/BerlinDeclaration_gr.pdf (Ελληνική έκδοση)

Budapest Open Access Initiative (BOAI)

<http://www.budapestopenaccessinitiative.org/>

<http://www.budapestopenaccessinitiative.org/boai-10-translations/greek-translation-1> (Ελληνική έκδοση)

Creative Commons

<http://creativecommons.org/>

Open Archives Initiative

<http://www.openarchives.org/>

SHERPA/ROMEO: Publisher copyright policies & self-archiving

<http://www.sherpa.ac.uk/romeo/>

Περιοδικά, ευρετήρια ή μηχανές αναζήτησης συλλογών

BASE: Bielefeld Academic Search Engine

<http://www.base-search.net/>

DOAJ: Directory of Open Access Journals

<https://doaj.org/>

OAster

<http://www.oclc.org/oaister.en.html>

OpenDOAR - The Directory of Open Access Repositories

<http://www.opendoar.org/>

Registry of Open Access Repositories (ROAR)

<http://roar.eprints.org/>

Βιβλιογραφία

American Library Association (ALA) (2006). *Principles and Strategies for the Reform of Scholarly Communication*. Διαθέσιμο στο:

<http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/principlesstrategies>

Association of Research Libraries (ARL) (2000). *Principles for emerging systems of scholarly publishing*. Διαθέσιμο στο: <http://www.arl.org/storage/documents/publications/tempe-principles-10may10.pdf>

Bergman Sherrie, S. (2006). The scholarly communication movement: highlights and recent developments. *Collection Building*. 25(4), pp. 108-128.

CreateChange (2003). *CreateChange: new systems of scholarly communication*. Διαθέσιμο στο:

<http://www.createchange.org/bm~doc/createchange2003.pdf>

Esposito, Joseph J. (2004). The devil you don't know: The unexpected future of Open Access publishing. *First Monday*. 9(8). Διαθέσιμο στο:

http://firstmonday.org/issues/issue9_8/esposito/index.html

IFLA Statement on Open Access to Scholarly Literature and Research Documentation (2004). Διαθέσιμο στο:

<http://www.ifla.org/V/cdoc/open-access04.html>

ODLIS: *Online Dictionary of Library and Information Science*. Διαθέσιμο στο:

http://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_A.aspx

Voss, R. (ed.) (2006). *Report of the Task Force on Open Access Publishing in Particle Physics*. Διαθέσιμο στο:

<https://cdsweb.cern.ch/record/966160/files/cer-002632247.pdf>

Για περισσότερες πληροφορίες ανατρέξτε στις ιστοσελίδες:

Ελληνικό δικτυακό τόπο για την Ανοικτή Πρόσβαση στη γνώση, <http://www.openaccess.gr/>

Peter Suber, A Very Brief Introduction to Open Access,

<http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/brief.htm>

